

togatta lepke, pók és egyéb állat-alkotásait. Nekem a gyümölcsöstál tetszett a legjobban, amelynek közepén egy ananászcsoda mutatta magát eredeti nagyságban.

Az egyik sátor mellett szelektív hulladékgyűjtő játszótér hirdette, hogy a visszagűjtött műanyag, üveg, fém és persze az újrahasznosított papír milyen jelentőséggel bír. Az ökoprogramok megismerését ismeretterjesztő prospektusok is segítették. Az egyikben olvastam például, hogy egy fából átlag 5300 darab italoskarton-doboz készül, felhasználás után visszagűjtve ennyi dobozból pedig mintegy 700 darab újrahasznosított papírírka készülhet.

Kasztner Erika papírabbái valójában szétnyitható dobozok. Szép kivitelű figurái ötletességéről és különlegességéről tanúskodnak.

Sok érdekes dolog volt látható a háromnapos fesztiválon. Még kettőt említek: a pécsi Kézművész Bt. vállalkozást, amelynek tagjai *Rétfalvi Orsolya* és *Erdős Tibor*. A betéti társaságot tíz éve alapították, tradicionális kézi könyvkötéssel foglalkoznak. Orsolya végzett könyvkötő, aki az OSZK hároméves tanfolyamán könyvrestaurátorként is képezte magát. Szerzett szaktudását ma vállalkozásukban hasznosítja. A papír mellett textil-, bőr-, selyemberítésű különleges könyvek és mappák sora volt látható. Érdekesnek tűnt az ún. keményítős papírokkal borított színes könyvsorozatuk. A másik ilyen műhely a szomszéd sátorban üzemelt, ahol két erbu-festő: *Selma Öles* és *Szokmári Klára* dolgozott. E különleges művészetről bővebben a *Selma Ölessel* készült interjúból ismerkedhet az olvasó.

A papírmárványozás művészete

Interjú Selma Öles ebru-művésszel

Persovits József

Selma Öles ebru-művész, tizenkilenc éve él Magyarországon. A török követség munkatársaként dolgozik. Szabadidejében különleges hobbinak hódol: ebrut készít. Az ebru törökül papírdíszítő művészet. Perzsául ebri, ami felhőt illetve felhőset jelent, a víz felszínét pedig ab-ru kifejezéssel jelölik. Csagatájul az ebre szóval az eres-hullámmintás papírt nevezik, a magyar értelmezése pedig: papírmárványozás.

– *A falon látható orientális színes kép olyan, mint egy nagy alakú névjegy. Mi van rajta?*

– Tizenhárom éve szülővárosomban Malatyában volt egy kiállításom, akkor készítette számomra egy török kalligráfia művész. A kalligráfia ma is használatos Törökországban, ami szinte egybefonódik az ebruval. Az ebru egy különleges papírmemesítési eljárás, azaz papírmárványozás. A kapcsolatuk onnan ered, hogy régen a könyvkötészetben a kézzel írott könyvekben és az állami dokumentációban használták a márványos papírokat. A falon levő színes képet minden kiállításomra viszem magammal, rajta van az összes ebru-változat. Az első a „battal ebru”, ami az egésznek

az alapja. Azt jelenti, hogy a vízbe csepegtetjük a festéket, és úgy hagyjuk, nem nyúlunk hozzá, nem formázzuk. A spanyol ebru úgy készül, hogy a festékes vízre ráhelyezzük a papírt, majd ide-oda húzogatójuk. Mint a neve is mutatja, Spanyolországban találták ki. A „sal ebru” igazából török minta, mi sal-mintának hívjuk. Kis levélszerű forma jön ki belőle. A következő a „fésűs-csepegtetett” ebru, amely úgy készül, hogy először a festékes vízben a fésűt végighúzzuk, majd festéket csepegtetünk rá. A „kék-ebru” a nevént onnan kapta, hogy lahorékéből készül. Ha a festék egy kicsit tovább marad a víz felszínén, akkor homokosodik, szállkás mintát ad, ezért homokos-szállkás ebrunak hívjuk. A „neftli ebrut” magyarul naftás ebrunak mondjuk. A festékbe kevert nafta olyan kémiai tulajdonsággal bír, ami segíti a festékkerülést a víz felszínén.

– *Milyen festékek használatosak a márványozáshoz?*

– Természetben előforduló színes földfestékeket használok. Például ezt a gyönyörű okkersárgát, amelyet a porcelánfestők is használnak. De használok pigmenteket is. A festékhez ökörepét

kell keverni, ami segíti a festéktágulást, anélkül a földfesték önmagában lesüllyedne a vízben, márpedig a felszínen kell maradnia. A beszerzett ökörepét – amit a hentesnél veszek – hazaviszem és főforralom.

– *A festékeket maga készíti?*

– Igen, de nem csak a festékeket, hanem mindent. Az ebru-művész mindentét maga készíti. Például az alapvizet, amely kitrét tartalmaz. A kitre egy növényi eredetű envy. Ez a növény Törökország hegyeiben terem. A gyökerét bemetszik, a vágás helyén levét ereszt, ami később megszárad, ezt fűszerboltban árúsítják. Amikor hazamegyek Törökországba, mindig vásárolok belőle és elhozom magammal. Az ecseteket is magam készítem rózsaaágból és lószőrből. Azért rózsaaág, mert munka közben az ökörepés festékben benne kell maradnia az ecsetnek. A rózsafa és a festék pedig szimpatikus kölcsönhatással bír, ez a fa nem rongja el a festéket. A másik előnye a rózsafának, hogy a többinél rugalmasabb, ennek akkor van jelentősége, amikor az ujjamhoz ütögetem a festékes ecsetet, hogy kis festékcseppecskék szakadjanak le róla.

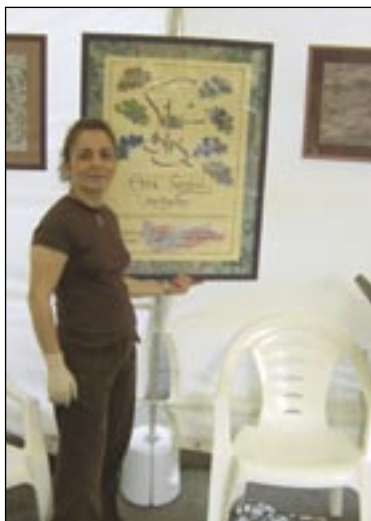
– *A papírmárványozásnak ma Európában főleg a könyvrestaurálásnál és a művészetterápiában van szerepe. Az ebrunak magyar vonatkozásai is vannak.*

– Az első ebru nyomtatással készült Magyarországon, Halfer József munkája volt a XIX. század végén. Nyomtatásról lévén szó, megemlítem, hogy az első törökországi könyvnyomtató Ibrahim Mütefferika is magyar származású volt. A klasszikus papírmárványozás merítéses technikával készül. Ennek során a folyadékfelszínen úszó színes festékrétegeket papírral leemelik, ami márványos mintát ad. Az így készült színes papírokat

a könyvkötészetben használták régen és ma is, sokan pedig díszítésre használják.

– *Hol tanulta az ebrut?*

– Itt Magyarországon! Mesteremnek, Salih Elhannak, volt egy kiállítása a Néprajzi Múzeumban. Ezen a kiállításon sokféle kézimunkát élőben is bemutatnak, többek között a kalligráfiát és az ebrut. Ott láttam a bemutatón, hogy mi a papírmárványozás. Tíz napon keresztül minden nap odamentem és mindent felvettem kamerára.

Közben kérdezgettem és ő mindenre válaszolt, de csak nézhettem, nem nyúlhattam bele az alapvízbe – ami érthető –, mert ha zsíros vagy poros az ember keze, akkor tönkreteszi azt. Annyira megtetszett az ebru, hogy a kiállítás végén Salih Elhan minden anyagát „lenyúltam”, csak a festékeit tudta elvinni. Ezt követően, egy éven keresztül amatőr módon egyedül magam próbálkoztam a papírmárványozással. De nem jött ki a teknőből egyetlen jó munka sem! Egy év múltán ismét Budapesten járt Salih Elhan, szerveztünk egy ebrutanfolyamot, ahol én voltam a magyar tolmács, és e közben én is tanultam. Akkor mondta a mesterem, hogy nagyon jó a

színérzékem, van tehetségem hozzá, lesz belőlem ebru-művész. Sokat számít a mester véleménye. Régen úgy volt, hogy csak az számított ebru-művésznek, akinek a mestere írásban is megerősítette azt. Az én írásom, itt van a falon!

– *Tanúsíthatom, hogy gyönyörű alkotások születnek a keze nyomán.*

– Ez olyan valami, amit csak szívvel-lélekkel érdemes művelni. Az ember az egész lényével alkotson! Nagyon csodálatos a színvilág. Amikor készítem az ebrut, már látom magamban, hogy milyen lesz a következő. Nappal dolgozom, a szabadidőmben pedig ebrut készítek, ami gyakran elhúzódik az éjszakába, szinte nem lehet abbahagyni.